

Autonomia. Independència. Interdependència.

Ramon Prat i Pons

Vicari General de Lleida i Director de l'IREL

ACTUALMENT ESTEM VIVINT A CATALUNYA un debat important sobre el nostre futur. El debat està centrat a l'entorn del dret del poble a decidir el seu camí, el seu futur, el seu dret a l'autodeterminació i, fins i tot, a la independència. Sens dubte és un debat que afecta l'estructura política, la convivència entre les persones i l'organització de la societat. Tanmateix, no hem d'oblidar que també afecta les persones concretes en el seu procés de maduració. Per això, es convenient no separar mai el debat polític del procés intern de les persones, tant en el que fa referència a la participació en el procés de la independència, com en la necessitat d'establir unes noves relacions socials des de la maduresa personal i política. Així doncs, al mateix temps que anem avançant en el debat polític, cal reflexionar sobre la relació entre l'autonomia personal i política, la independència i la interdependència.

Fa uns anys vaig reflexionar sobre aquesta relació entre l'*autonomia*, la *independència*, la *interdependència*, en una miscel·lània d'homenatge al professor Dr. Josep Rius-Camps. [“Idees per un canvi d'època. Pensament independent”, *Revista Catalana de Teologia XXXV/2* (2010)] En aquell context vaig elaborar el meu pensament a partir d'una intuïció sobre l'autonomia i la llibertat personal, que havia exposat en un debat públic interdisciplinari. El debat havia estat organitzat per l'editorial *Pagès Editors*, que celebrava la publicació del número cent d'una de les seves col·leccions més emblemàtiques, justament dedica-

da a l'assaig humanístic interdisciplinari. Vaig exposar la meua visió en una taula rodona sobre el canvi d'època que vivim, i en debat obert amb dos filòsofs, Carlos Goñi i Joan Manuel Bueno, i una biòloga, la Dra. Anna Gené. La taula rodona, portava per títol *Idees per a un canvi d'època. Pensament independent*. En aquest article per a *Qüestions de Vida Cristiana* em proposo aprofundir la reflexió iniciada en aquell debat interdisciplinari, que fou enriquit per les interpel·lacions científiques i filosòfiques dels companys de la taula rodona.

Reflexionaré, doncs, sobre el sentit de la independència personal i aplicaré els criteris elaborats al debat que vivim a Catalunya que, en ús de la seva llibertat, vol caminar vers la independència econòmica, social i política. Elaboraré la reflexió en clau teològica, però també en diàleg amb les altres savieses humanes. Aquesta reflexió no vol ni pot suplir el debat estrictament polític, però pot aportar alguns elements que ajudin a fer que el debat polític tingui qualitat humanista i transcendent.

Assolir la llibertat de pensament i d'acció no és gens fàcil, sinó que comporta un llarg camí de constància i fidelitat. Aquest llarg camí tampoc és fàcil de recórrer, perquè suposa passar d'un pensament *dependent* al pensament *in-dependent*, del pensament *in-dependent* a l'*inter-dependent* i, finalment, del pensament *inter-dependent* a l'*intra-dependent*. És aleshores quan el treball per la independència política del poble va acompanyat de la qualitat humana dels seus membres. Aquesta serà la tesi de fons del discurs reflexiu que faré sobre el pensament *independent* i, en definitiva, sobre la llibertat.

A més a més, en la meua condició de cristià i de teòleg, vull afegir que aquest camí vers la maduresa integral de les persones i dels pobles és el millor camí que ens prepara per poder acollir l'evangeli en la vida real i, d'aquesta manera, poder realitzar la missió de l'Església en el món d'avui.

Per això, crec que val la pena reflexionar sobre aquest dinamisme intern de la persona i dels pobles en el camí vers la llibertat i la independència, perquè encara que implica un esforç notable, va obrint la perspectiva de la vida a un horitzó cada vegada més ample i, en definitiva, a l'humanisme i a la transcendència de la vida humana. Tots

Hi ha un moment a la vida en el que ens adonem de la nostra dependència i encetem un camí nou i una vida nova vers la llibertat.

busquem el sentit de la vida, però no és fàcil fer-ho amb serenitat, harmonia i pau. Tot l'Evangeli, a banda de la seva finalitat fonamental que és l'encontre personal amb Crist i, per mitjà d'Ell i amb la força de l'Esperit, poder obrir la vida a la tendresa de Déu, també és un camí lluminós vers l'alliberament de tot tipus de dependència, és a dir, un camí vers la llibertat.

Del pensament *dependent* a l'*in-dependent*

La primera passa a donar en el camí de la llibertat és la que ens fa passar de la dependència a la in-dependència. És cert que, quan ens anem alliberant de la dependència, per molt que avancem, mai l'acabem d'assolir del tot i sempre ens queda alguna dependència. Tanmateix, hi ha un moment a la vida en el que ens adonem de la nostra dependència i encetem un camí nou i una vida nova vers la llibertat.

Les primeres passes vers la independència de vegades són poc clares, poden tenir un caire adolescent de negació i, fins i tot, d'una certa agressivitat. A poc a poc, hom va posant ordre al pensament interior i, aleshores, enceta un camí positiu vers la independència i la llibertat. Aquest és un camí complex, no sempre progressiu, en el que anem descobrint la llibertat enfront de tot tipus de dictadura i, també, descobrim l'esperança humanista i transcendent enfront de tot tipus d'idolatria. La dictadura condueix a la idolatria i la idolatria sovint fomenta la dictadura.

La lluita conscient contra la dictadura i l'esperança enfront de la idolatria, són els elements bàsics del pas de la dependència a la in-dependència. Tanmateix, al mateix temps que anem progressant en aquesta independència personal, com ja he afirmat abans, també

anem descobrint els seus límits. Val la pena reflexionar sobre la relació a l'entorn de la dictadura i la idolatria.

Independència contra tot tipus de dictadura

El primer estadi del pensament independent és la recerca de la llibertat enfront de tot tipus de dictadura. Aquesta etapa respon a la nostra condició antropològica perquè, com a éssers humans, estem subjectes a totes les limitacions i pressions pròpies de la nostra condició personal, social i històrica.

Hi ha unes dictadures que són externes, i no em refereixo solament a les dictadures polítiques clàssiques –com la que vàrem viure en el nostre país durant un llarg període d'anys–, sinó també a les dictadures ideològiques, econòmiques i psicològiques que va creant el pensament únic dominant, que imposa el seu dogmatisme de moltes maneres, encara que sovint ho fa d'una manera ben subtil. Descobrir i prendre consciència d'aquestes dictadures subjacents en l'ambient i les estructures que vivim, és un primer pas important vers la llibertat.

Hi ha unes altres dictadures que són internes i que responen als prejudicis que hem anat gravant des de petits i a partir de l'experiència de la vida, quan no hem fet prou l'exercici de la crítica i de l'auto-crítica. Les persones acostumem a ser molt crítics envers els altres, però no ho som gaire amb nosaltres mateixos. El teòleg no escapa a aquesta condició humana. Per això assolir la independència d'aquesta dependència dels prejudicis externs i interns esdevé una tasca difícil.

De fet, el treball per alliberar-nos de las dictadures externes i internes, dura tota la vida i mai acabem d'assolir del tot la llibertat i la veritable independència de pensament i d'acció. Tanmateix, és una tasca apassionant i profundament humanitzadora que val la pena cultivar al màxim.

En la recent història del nostre país, l'alliberament de la dictadura política i la lluita per la llibertat va significar per a moltes persones

Descobrir i prendre consciència d'aquestes dictadures subjacents en l'ambient i les estructures que vivim, és un primer pas important vers la llibertat.

una experiència d'humanització molt important, perquè ens va ajudar a prendre consciència de la nostra dignitat personal i del dret a l'harmonia i a la pau. De tota manera, en alliberar-nos de la dictadura exterior no sempre vàrem ésser conscients dels prejudicis i de les dictadures interiors. En alguns comportaments dels partits polítics actuals sovint emergeix aquesta mentalitat dictatorial, perquè quan obtenen majories absolutes no escolten ningú i imposen els seus capricis amb prepotència adolescent. L'esquema mental d'aquests comportaments és el propi dels dictadors.

Podem afirmar, doncs, que el mateix procés d'alliberament de la dependència personal vers la independència és el procés dels pobles en el camí de la seva llibertat. Amb l'alliberament de la dictadura política externa no n'hi ha prou. Cal alliberar-nos de les altres dictadures externes i internes.

Independència enfront de tot tipus d'idolatria

En aquest primer estadi del camí vers la independència de pensament, al mateix temps que ens hem d'anar alliberant de les dictadures externes i internes, cal conquerir una altra dimensió de la llibertat, justament, enfront de la idolatria que sovint bloqueja la persona en el camí vers la llibertat, com afirma Erich Fromm [“Reflexiones postmarxistas y postfreudianas sobre religión y religiosidad”, *Concilium* 76 (1972)] La idolatria consisteix en adorar quelcom que hem fabricat nosaltres mateixos. Si ho pensem amb calma veurem que, en el fons, la idolatria és una de les causes més profundes de l'alienació de la llibertat interior.

Efectivament, les idolatries són negatives per a l'exercici de la llibertat de la persona, perquè no solament bloquegen la seva recerca

del sentit últim de la vida i de la transcendència, sinó que obstaculitzen la llibertat de pensament, d'acció i, en definitiva, de la nostra humanització.

Alliberar-se de les idolatries sempre ha estat una tasca difícil, perquè sovint els ídols es presenten amb una aparença de trencament de l'ordre establert i d'afirmació de la subjectivitat, de la innovació i de la llibertat. Conquerir la llibertat positiva enfront de les idolatries demana, doncs, un pensament independent, que pugui explorar la vida sense condicionaments i que ens ajudi a ser capaços de reaccionar davant les pressions de l'ambient, siguin de l'ordre que siguin.

Aquest alliberament de les idolatries al nostre país encara és un procés més difícil, perquè la dictadura política del passat va tenir el suport de sectors significatius de la societat i de la comunitat eclesial que, de vegades, va enfosquir la transparència del missatge cristià i de la religiositat. En arribar la democràcia política, va emergir amb força un corrent de crítica dura, encara que reparadora, contra els errors del passat. Aquesta crítica social i política encara continua actualment. [Vegeu Alfonso Alvarez Bolado, *Para ganar la guerra. Para ganar la paz*, Madrid: Universidad Pontificia de Comillas, 1995]

Tanmateix, aquest període de neteja dels errors del passat, també ha anat acompanyat d'una reacció de signe contrari que, encara que no impedeix l'expressió religiosa, ha posat uns obstacles psicosocials importants afegits al creixement de la llibertat interior de la persona en la recerca i expressió de la religiositat.

Les reaccions contràries a la crítica agressiva a la religió, per part d'un sector minoritari de creients, de vegades han estat agressiva i, fins i tot integrista. Aquesta reacció tampoc no ha ajudat a sanear l'ambient i a crear un espai net i obert a la recerca del sentit de la vida i de la religiositat.

En el context d'aquesta crítica social a la religió, alguns humanismes contemporanis fins i tot han desafiat obertament el model de la fe judeocristiana, acusant-la d'obstrucció de la llibertat i de falta de sentit crític. Aquesta crítica, durant un cert temps, ha fascinat alguns sectors de la societat, especialment la gent il·lustrada, perquè ha proposat un humanisme obert i sense referència a Déu.

En alliberar-nos de la dictadura exterior, no sempre vàrem ésser conscients dels prejudicis i de les dictadures interiors.

Tanmateix, aquest miratge, que va fascinar molta gent, ben aviat va portar la mateixa gent a experimentar l'angoixa, simbòlicament expressada en el mite de Prometeu encadenat, lligat de mans i peus, davant els reptes de la realitat. Aquest bloqueig existencial ha conduït l'ambient social a experimentar el mite de Sísif, o la incapacitat d'assolir mai la nova terra promesa de la llibertat. Aquesta angoixa, en un primer moment va portar la societat a renunciar a la recerca de sentit de la vida, mitjançant la fuga del consumisme i l'hedonisme. Actualment, ens ha portat a viure l'individualisme tancat, la competitivitat irracional i, en definitiva, un narcisisme de curta volada.

La crítica indiscriminada a la religió, de vegades no solament no ha superat la idolatria, sinó que ha creat unes noves idolatries (el mite del progrés sense límit, de l'humanisme autosuficient, de la ciència sense ètica, o bé el simple materialisme de l'afany de diner, de poder, de culte a la imatge, etc.) que, després d'un cert temps, han decebut encara més les persones en la recerca del sentit de la vida i, a més a més, han afeblit la praxi política transformadora.

L'actitud d'indiferència religiosa que predomina en l'ambient general en el moment actual, és més aviat el resultat d'un temps de desconcert, d'espera de quelcom nou i de transició, que no pas una solució dels conflictes de l'etapa anterior.

Tal vegada ja ha arribat el moment en que, sense renunciar a la crítica a la manipulació exercida de vegades en nom de la ideologia i de la religió, puguem anar posant les condicions per a la independència personal en la recerca del sentit de la vida i de la vivència religiosa en la vida diària. De moment, solament hi ha alguns capdavanters en la recerca d'aquesta nova frontera de llibertat i compromesos en obrir nous camins per assolir-la.

Aquest alliberament de la dependència de tot tipus de dictadura i de les idolatries dominants té unes repercussions remarcables en la

vida personal, però també és essencial en el camí vers la independència política i l'afirmació de la pròpia identitat dels pobles. Tal vegada, molts dels bloquejos i contradiccions que vivim els pobles en el camí de la independència emergeixen d'aquesta dependència subtil de les dictadures camuflades en algunes ideologies i en les idolatries, perquè impedeixen un diàleg polític crític, obert, madur i productiu.

Límits de la independència

La conquesta de la independència enfront de les dictadures i enfront de les idolatries és una etapa bàsica en la maduració de la persona, perquè permet aclarir i denunciar els camins que no porten a la humanització, i això és molt important. Prendre consciència d'aquest desafiament és bàsic pel creixement personal i, també, dels pobles.

De tota manera, al mateix temps que anem descobrint la importància de la independència enfront de les dependències, les persones també anem descobrint els límits d'aquesta independència. Els límits de la independència emergeixen de dues experiències vitals fonamentals: l'encontre amb els altres i el descobriment progressiu del misteri interior.

L'encontre amb els altres ens fa descobrir que el camí de la independència personal davant les dictadures i davant les idolatries, és necessari, però té el perill de quedar-se en una visió tancada en l'ego personal no evolucionat i, aleshores, encara emergeix un parany més gran, que és el perill de perdre l'horitzó de la comunicació espontània amb les altres persones. Aquest és el primer límit amb el qual topa la independència en el seu procés de maduració i superació de les actituds infantils o adolescents.

El segon límit a la independència ve de l'obertura al misteri interior, i ens fa descobrir que les persones no solament hem de buscar la resposta a les preguntes de la vida en una recerca de l'univers exterior, sinó que també l'hem de buscar, assenyaladament, en el misteri de l'univers interior, que és tan complex i fascinant com el mateix misteri de l'Univers. Per aquesta raó, el pensament independent, per tal

La crítica indiscriminada a la religió, de vegades no solament no ha superat la idolatria, sinó que ha creat unes noves idolatries.

d'ésser sincer amb ell mateix, ha d'anar obrint pas al pensament inter-dependent, i aquest pensament inter-dependent, també ha d'obrir-se al pensament intra-dependent.

Efectivament, la descoberta de la importància dels altres i del misteri de l'univers interior és una font de recerca que obre l'ésser humà a un món nou obert a l'infinit. Per això, la descoberta de la inter-dependència i la intra-dependència també és important per viure amb solidesa el procés d'alliberament dels pobles. A tall d'exemple, podem dir que aquesta novetat en la percepció global de la vida és la que Moisès, el líder en la travessa del desert, va fer descobrir al poble d'Israel en el camí del seu alliberament de l'esclavatge d'Egipte. A poc a poc el poble va anar adonant-se que l'esclavitud exterior, també, s'havia d'alliberar de l'esclavitud interior, per tal de no reproduir els errors de l'esclavitud d'Egipte en la nova terra promesa.

Aquesta metàfora de l'Antic Testament, a la llum de la mort i la resurrecció de Crist i la donació de l'Esperit, esdevé una crida a tota la humanitat a caminar vers la llibertat exterior i interior, sense cap distinció. Val la pena, doncs, reflexionar sobre el sentit d'aquesta obertura a la transcendència en la lluita per la independència política.

Del pensament in-dependent a l'inter-dependent.

La primera obertura del pensament independent és la que es genera quan hom obre la pròpia vida al misteri dels altres. Aquest descobriment implementa el pas del pensament in-dependent al pensament inter-dependent. Encara que sigui breument, paga la pena reflexionar sobre la importància d'aquest descobriment.

Teologia lligada als “crits del dolor del món”

El primer pas de l'obertura als altres es produeix quan hom escolta de veritat els crits del dolor del món. Aquest dolor és físic, psíquic, social i espiritual.

El dolor físic és aquell que observem quan al nostre entorn hi ha persones que no disposen del més necessari i bàsic per a viure. Aquest és un fet que la teologia no pot ignorar en cap moment, per tal de no caure en una reflexió irrellevant i sense significat per a la gent de la nostra generació. L'encíclica *Caritas in veritate* del papa emèrit Benet XVI va destacar aquesta dimensió bàsica de la maduresa personal i dels pobles.

El crits del dolor també es poden escoltar des del dolor mental i emocional. Efectivament, en el món occidental s'ha suprimit força el dolor físic, però a base d'un creixement del dolor mental i emocional rellevant. La manca de claredat en la comprensió dels fets de la vida i la seva integració en el projecte d'evolució personal, i la manca de comunicació en la profunditat, estan generant un nou sofriment que està afectant molta gent. Aquest sofriment, especialment, està afectant les noves generacions que no disposen dels punts de referència vitals tradicionals, però tampoc d'uns nous punts de referència oberts al futur. Aquest dolor mental i emocional és un dels reptes més contundents adreçat a la teologia del nostre temps. [Vegeu la trilogia: Ramon Prat i Pons, *Rentar els peus. Diàlegs interiors postconciliars*, Lleida: Pagès Ed., 1996; *El fil de la vida. Quinze imatges de llibertat*, Lleida: Pagès Ed 2002; *La canya de pescar. Un camí per explorar el misteri de la vida*, Lleida: Pagès Ed., 2007]

Finalment, aquest sofriment propi de la nostra generació es manifesta en el dolor social i espiritual. El dolor social és el que es manifesta d'una manera especial en alguns col·lectius socials que han de sofrir una marginació afegida a les que afecten a la resta de les persones com, per exemple, els immigrants, els malalts de la SIDA, els malalts mentals, els ancians, etc.

Encara que a primer cop d'ull no es nota gaire, cal afegir que el dolor espiritual està a l'origen de molts dels mals contemporanis. En aquesta afirmació no utilitzo el terme espiritual en el sentit estricte de

Els límits de la independència emergeixen de dues experiències vitals fonamentals: l'encontre amb els altres i el descobriment progressiu del misteri interior.

l'experiència cristiana, sinó que em refereixo a l'espiritualitat i obrerura al misteri de la transcendència. Es pot observar aquesta realitat quan la gent es pregunta sobre el sentit de la vida en les situacions límit.

Teologia inter-dependent

Davant aquesta descoberta del dolor del món, una actitud independent tancada en ella mateixa no té cap sentit. El teòleg s'ha d'obrir a aquests crits del dolor, fins i tot quan interpel·len amb duresa el mateix fet religiós. Aquests crits, al primer cop d'ull poden semblar de signe antireligiós. Tanmateix, quan hom tracta de descobrir allò que hi ha al darrera de les aparences, no solament no van contra la religió, sinó que de vegades suggereixen els camins de l'autèntica renovació de la vivència religiosa en el món contemporani. Tota la doctrina i el llenguatge del Papa Francesc s'adreça a donar una resposta d'esperança al dolor del món i, especialment, dels més pobres i marginats. Per això genera una recepció universal i en tot tipus de persones.

Quan el teòleg s'obre de veritat a les interpel·lacions procedents del dolor espiritual, no solament no se sent agredit, sinó que descobreix la importància dels altres en la maduració de la pròpia existència i ho acull com un "lloc teològic", és a dir, com una font de la teologia, justament, la teologia dels "signes del temps". (Lc 12, 54-56)

Aleshores, la in-dependència es va obrint a la inter-dependència, és a dir, a caminar amb els altres en la recerca del nostre propi camí i de la nostra llibertat. En aquest procés, hi ha un moment en que hom va eliminant les barreres que ens separen dels altres i que no ens deixen veure amb claredat, siguin d'ordre econòmic, polític, cultural, ideològic, psicològic, antropològic o religiós. Aquesta actitud li per-

met al teòleg treballar amb llibertat i fer una aportació significativa a la pròpia generació. [Josep M. Rovira Belloso, *Accés a Déu i Societat d'avui*, Lliçó inaugural IREL núm. 1, Lleida: Fundació Institut d'Estudis Ilerdencs, 2007]

Mitjançant aquesta eliminació de les barreres, la persona no solament no perd res en la seva capacitat de pensament independent, sinó que aquesta independència queda enriquida en l'obertura a un món nou, que és el de la inter-dependència. De fet, continua pensant amb el seu cap, però des d'una perspectiva més àmplia, que és la que ens ofereixen els altres amb la seva reflexió i les seves preguntes crítiques.

La maduresa integral d'aquestes persones és de gran ajuda per al diàleg polític i social, perquè permet fer front als problemes socials des de la maduresa i sense una agressivitat destructiva. Hem de reconèixer que actualment hi ha una gran mancança d'aquest tipus de persones

La teologia en el món contemporani

La renovació de la teologia en el món contemporani, sens dubte, ha de mantenir la solidesa en la seva recerca filosòfica, hermenèutica, bíblica-exegètica, patristica, històrica, teològica, espiritual i pràctica.

Tanmateix, amb això no n'hi ha prou. La raó és aquesta: el llenyatge teològic solament esdevé significatiu i interpel·lador en el món contemporani quan és capaç d'expressar aquesta recerca teològica acadèmica a l'interior de l'experiència concreta de les persones i de les seves preocupacions reals.

Som encara molt lluny d'una autèntica renovació de la teologia davant els reptes del tercer mil·lenni. Davant d'aquests reptes, i especialment davant el perill del relativisme cultural, és comprensible la precaució de fer una teologia relacionada amb l'experiència humana. Tanmateix, una teologia tancada en el racionalisme i el moralisme ha deixat de ser significativa per a molta gent del món contemporani. [Josep M. Rovira Belloso, *Déu fa créixer les persones*, Barcelona: Ed. Sarragossa, 2012]

El primer pas de l'obertura als altres es produeix quan hom escolta de veritat els crits del dolor del món.

La realitat és tossuda i no la podem silenciar. Són els altres amb les seves interpel·lacions i suggeriments, acompanyats de la nostra obertura al seu pensament i a un diàleg d'igualtat, allò que podrà obrir la teologia actual a un debat social obert i al servei de tothom.

Això exigeix als teòlegs una conversió a la humilitat per tal que, sense renunciar a la recerca acadèmica, vagin aprenent a llegir els esdeveniments i els fets de cada dia des de la perspectiva de la fe. Aquesta conversió, lluny d'infravalorar l'esforç intel·lectual, li donarà una nova vitalitat, perquè li permetrà al teòleg viure el present amb capacitat d'innovació, amb confiança i abandó.

D'altra banda, aquesta reflexió teològica, a l'interior del fet i l'experiència, està molt més a prop del tarannà de l'evangeli. De fet, l'evangeli no és una teoria abstracta ni una ideologia, sinó que és la resposta constant i permanent al dolor de les persones concretes, des de l'amor intern de Déu manifestat en Crist envers tothom i, especialment, als pobres i als més petits. La proposta global de l'evangeli és la que està recollida en les benaurances (Mt. 5, 1-12). El camí concret per assolir aquest horitzó de les benaurances és el que proposen les obres de misericòrdia (Mt. 25, 31-46).

Des d'aquesta perspectiva i des d'aquesta metodologia operativa podem anar prenent consciència de la importància social de la teologia i, també, que l'ofici de teòleg no és un ofici arcaic en la societat moderna, sinó el testimoni d'una qüestió molt antiga, però sempre nova: la qüestió de Déu.

Cal remarcar, doncs, el lloc específic de la teologia en l'acompanyament del camí de la independència dels pobles en la recerca de la seva llibertat, per tal que no es limiti a una independència externa formal, sinó que cerqui el bé comú i la dignitat de la persona concreta. Un petit error en el plantejament inicial de la lluita per la independència pot generar noves dependències i injustícies.

Articulació del pensament in-dependent exterior amb l'exploració del misteri intra-dependent de la persona

La segona obertura del pensament independent encara és més difícil i més subtil. És aquella que es produeix quan ens obrim al propi misteri interior personal. Quan parlo del misteri interior no m'estic referint a la subjectivitat superficial, sinó a l'univers interior i al misteri amagat en el fons de cada persona.

Aquesta descoberta del pelegrinatge vers el misteri interior completa l'obertura als altres. La raó és ben senzilla, obrir-se a les persones comporta obrir-se també a la pròpia persona que portem dins i que és el punt d'encontre entre el misteri exterior i el misteri de l'interior. De fet, ben sovint no ens obrim als altres, perquè no ens hem obert a nosaltres mateixos de veritat. Altrament, la comunicació exterior està abocada a la superficialitat, o bé a una abstracció allunyada de la realitat.

Val la pena, doncs, deturar-se a considerar la importància de l'exploració del misteri interior, en la perspectiva apuntada pel filòsof Josep M. Esquirol, especialment a *El respirar dels dies. Una reflexió filosòfica sobre el temps i la vida*, perquè és allò que, en definitiva, ens fa als éssers humans originals, únics i irrepetibles. [Barcelona: Paidós, 2009]

L'exploració del misteri interior de la persona és un procés obert a l'infinit i que mai no s'acaba d'assolir, sinó que anticipa i apunta vers una plenitud que encara no és aquí. Al mateix temps, aquesta exploració de l'infinit ens ofereix la clau de volta del descobriment de la persona. Ambdues exploracions són inseparables i, tal i com va expressar bellament el filòsof existencialista Gabriel Marcel, obren la persona a *l'esperança entesa com a "misteri"*. [Gabriel MARCEL, *Dos discursos y un prólogo autobiográfico*, Barcelona: Herder, 1967]

Exploració de l'ésser humà, en un procés obert a l'infinit.

En intuir la importància de l'exploració del misteri interior, hom inicia un pelegrinatge que, passa a passa, es va obrint a una nova

La independència queda enriquida en l'obertura a un món nou, que és el de la interdependència.

frontera cada vegada més àmplia, fins abastar la intuïció del misteri de l'infinit.

La primera frontera és el coneixement del cos. La nostra cultura té una gran contradicció, perquè d'una banda practica un culte al cos en una perspectiva de caire hedonista, però d'altra banda ignora molt la complexitat de la nostra biologia i les seves connexions amb la natura, amb l'ambient, amb l'espontaneïtat i amb el misteri de la vida. Quan ens anem adonant d'aquesta complexitat i d'aquesta contradicció, podem donar un gran pas vers l'equilibri i l'autonomia.

La segona frontera és la psicològica. La vida mental i afectiva és específica de la condició humana, que ens fa diferents dels altres éssers de la natura. La vida mental ens va posant noves preguntes a les quals hem d'anar contestant al llarg de tota la vida i que no s'acaben de respondre mai. Necessitem, doncs, anar il·luminant aquestes preguntes. La vida emocional genera uns sentiments envers els altres, però també envers la natura i envers nosaltres mateixos. Necessitem, doncs, la comunicació per anar donant resposta a aquestes necessitats emocionals. El problema emergeix quan aquesta dimensió mental i emocional és viscuda amb desequilibri, o bé està desconnectada del cos. Aleshores, es van generant malalties i, si més no, un malestar general. [Carme Agustí, *Sí, val la pena viure*, Barcelona: Proa - PAMSA, 1987; *Feblesa i plenitud. Psico-pedagogia de l'harmonia de contraris*, Lleida: Pagès Ed., 2000.]

La tercera frontera és la social. La nostra individualitat física, mental i emocional no viu aïllada, sinó en la societat que pot ajudar-nos a créixer vers la plenitud, però que també genera tensions i conflictes que provoquen un malestar de vegades insuportable. La persona integral –cos, ment i afectivitat– han d'aprendre a viure dins la complexitat de la nostra societat, de manera que no solament no perdi la seva originalitat i l'harmonia, sinó que aprengui a estimar i a

cooperar amb tothom en la recerca del bé comú.[Conserva una plena actualitat el document *La Iglesia y los pobres. La caridad en la vida de la Iglesia*, Comisión Episcopal de Pastoral Social de la CEE, PPC, Madrid, 1994]

La quarta frontera és l'espiritualitat. No utilitzo el terme en el sentit estrictament teològic, sinó antropològic. Quan hom va coneixent el seu cos, va elaborant les preguntes que brollen de la vida, va establint unes relacions gratificants afectives i va aprenent a viure en societat i, també, va cobrint les seves necessitats bàsiques, té dos camins: el camí del consumisme, o bé l'obertura a l'humanisme i a la transcendència. El camí del consumisme és el que ha imperat fins al present, tot i que ja ens anem adonant dels seus límits i de les seves contradiccions. El camí de l'humanisme i la transcendència equival a l'exploració de l'infinit, ja present d'alguna manera en l'interior de la pròpia finitud personal. Aquesta opció és minoritària en l'actualitat, però és la nova frontera de la humanitat en aquest primer segle del tercer mil·lenni, que tot just hem encetant.

Exploració de l'infinit en el misteri interior de la persona.

L'exploració del misteri interior obre la persona a l'infinit. Tanmateix, l'exploració de l'Infinit, també obre la persona a la recerca interior. La recerca del misteri interior i la recerca del misteri de Déu a llarg termini són inseparables.

La raó d'aquesta condició inseparable de les dues recerques rau en el fet que la teologia, solament és capaç de formular les claus de la nostra obertura al misteri de Déu i, a la vegada, contemplar el que Déu ha fet per a nosaltres. A partir d'aquesta recerca antro-po-teològica pot intuir el misteri insondable de l'amor intern de Déu.

Quan ens obrim al misteri de Déu, en el fons, ens estem preguntant per la nostra pròpia identitat última. Efectivament, el coneixement sobre la persona, des de les ciències de la natura i des de les ciències de la persona, queden encara lluny de descobrir el misteri profund de la persona. La filosofia dona una passa més i, mitjançant la metafísica i la filosofia de la ciència, elabora noves qüestions i ex-

La reflexió teològica, a l'interior del fets i l'experiència, està molt més a prop del tarannà de l'evangeli.

plora unes capes més profundes de la persona. Tanmateix, la filosofia, també, és penúltima. Solament la contemplació del misteri de Déu, a la llum de la Paraula i l'Esperit, revelen a la persona qui és ella mateixa.

Per aquesta raó, cada vegada és més urgent desenvolupar un diàleg interdisciplinari sobre la persona, que aprengui a valorar totes les seves dimensions i, al mateix temps, les vagi relacionant en una visió integral.

Aquesta tasca interdisciplinària no és fàcil, perquè no es tracta de barrejar els mètodes específics de la ciència, la filosofia i la teologia, sinó de transcendir-los mitjançant aquest diàleg antropològic al nivell de l'experiència, en la línia de que vàrem fer en el debat de la taula rodona, sobre el pensament independent, que he esmentat a l'inici de l'article. Tanmateix, aquest diàleg, complex i humil, pot obrir nous camins de futur, no solament per la recerca integral sobre la persona, sinó també per avançar en la recerca científica, la reflexió filosòfica i la contemplació teològica.

Efectivament, la ciència tancada en ella mateixa, sense reconèixer els seus límits davant la força de la raó i la llum de la revelació, no és el millor camí per elaborar una metafísica vàlida i una visió global de la persona. La filosofia, tancada en ella mateixa, sense escoltar les preguntes de la ciència i rebre la llum de la revelació, pot derivar en un discurs egocèntric, egolàtric, poc realista i sense esperança. La teologia, tancada en ella mateixa, sense tenir en compte el realisme de la ciència, ni la reflexió de la raó, pot derivar vers un món abstracte i allunyat de la realitat, sense cap utilitat ni significació per a la gent de la nostra generació.

L'articulació de la inter-dependència amb la intra-dependència, no és fàcil, perquè comporta mantenir una atenció específica als altres, amb afecte i atenció acurades, i una contemplació del misteri de

la pròpia intimitat amb la mateixa cura i atenció. El resultat d'aquest esforç, però, allibera el pensament independent del parany del tancament en un petit univers egocèntric i, al mateix temps, l'obre a l'amor i a la mirada a l'infinit.

Exploració de l'esperança, entesa com a misteri.

La maduració del pensament independent, mitjançant la interdependència i la intra-dependència, permet a la persona caminar amb pau, amb constància i sense defallir, a fi de seguir explorant el misteri amagat en la recerca del sentit de la vida. Aquesta pràctica continuada ens situa, amb igualtat i solidaritat, al costat de totes les persones que busquen la veritat, perquè en el fons, tothom busquem a la nostra manera. Amb la llum i amb la força que disposem, tots estem en camí i, conscient o inconscientment. L'objectiu i la meta d'aquest camí és la recerca de Déu.

Aquesta és l'esperança pròpia de la persona, perquè és un ésser obert a l'infinit. Caminant sempre, trencant tots els horitzons per tal d'assolir-ne un de més ampli, la persona sempre apunta vers un horitzó més ampli, que apunta sempre a l'infinit.

Com afirma el IV Evangeli: "Déu no l'ha vist mai ningú". (Jn. 1, 18) Amb llenguatges diversos, solament l'intueixen aquells que caminen amb realisme i senzillesa vers l'infinit. Tanmateix, l'alliberament de la dependència de les dictadures i de les idolatries subtils del nostre temps, ben articulat amb el treball per la pròpia independència, l'obertura als altres i l'exploració del misteri interior, són les condicions de possibilitat per tal que la persona pugui viure amb pau i ésser capaç d'escoltar la Paraula de Déu d'una manera significativa.

Els científics i els filòsofs, que treballen per conèixer la realitat, caminen en aquesta direcció. Les cultures dels col·lectius humans posen en relleu que la vida és una recerca del sentit i que la religió, present en les cultures de la terra, és l'entranya transcendent de les mateixes cultures. Des d'aquesta perspectiva, no solament les persones creients, sinó que també les persones agnòstiques que, malgrat reconèixer la incapacitat humana per assolir la veritat, segueixen tre-

Quan ens obrim al misteri de Déu, en el fons, ens estem preguntant per la nostra pròpia identitat última.

ballen per una societat més humana i més justa, mostren la grandesa de la vida humana, la seva recerca de l'infinit i l'obertura al misteri.

Tanmateix, solament els senzills –no els simplistes, ni la gent naïf– reuneixen les condicions per fruit d'una vida sense fronteres, perquè en la seva senzillesa han eliminat les barreres inconscients que obstruïxen la frescor de la vida i l'espontaneïtat de la comunicació. Cal afegir que els místics són els exploradors més qualificats d'aquesta nova frontera de la humanitat. Efectivament, en l'interior dels místics, la vocació a l'alliberament de tot tipus de dependència i d'idolatria, l'obertura als altres i la fascinació per la contemplació del misteri de Déu, amagat i revelat en la vida, esdevé un diàleg interdisciplinari que permet explorar el futur i, també, obrir una nova frontera a la humanitat en el present. Tanmateix, no es pot reduir a un simple desig, sinó que exigeix una opció decidida per l'esperança entesa com a misteri. Aquesta esperança és una manera de viure, en la qual la fe actua i es fa real per mitjà de la justícia i la caritat.

En el debat i el camí de la construcció de la independència de Catalunya, cal que hi hagi persones i grups que treballin per la independència, però amb experiència d'inter-dependència en relació als altres i d'intra-dependència en relació al propi misteri interior. Aquesta experiència, com ja he afirmat abans, és el complement necessari per tal que el debat econòmic, social i polític mantingui una qualitat suficient per construir el futur amb solidesa. Aquesta ha de ser l'aportació de l'Església a la societat.

Per descomptat, aquesta aportació personal y comunitària no esaltava el debat, ni la confrontació política en la recerca del camí més adient vers la independència, però li dóna serenitat i aquella qualitat necessària per tal que el diàleg sigui constructiu i, també, per tal de no defallir en el llarg camí de l'edificació de la independència.

Conclusió: La nova frontera de la llibertat personal i de l'autonomia dels pobles

He començat aquesta reflexió fent referència al debat viscut en una taula rodona interdisciplinària a l'entorn del pensament independent i del canvi d'època que vivim. Conquerir la independència de pensament, enriquida per la inter-dependència del diàleg obert amb els altres i la intra-dependència del diàleg permanent amb el propi *misteri* interior i el *Misteri* de Déu, a la llum de la Paraula i l'Esperit, és un nou model per caminar vers la nova frontera de la humanitat. Aquest model és personal, però pot ésser aplicat a la vida dels pobles que treballen per assolir la seva llibertat i la seva independència.

Els teòlegs del futur no en tindran prou amb un bon coneixement de les *fonts* de la revelació i un coneixement de la filosofia –que per suposat és bàsic– sinó que hauran de disposar d'un bon coneixement de les mediacions antropològiques de la teologia, i especialment hauran d'auscultar atentament la sociologia, la psicologia, l'antropologia, la política, les cultures i les religions, per tal de donar una resposta positiva als forts desafiaments del nostre temps. Amb aquest coneixement obert, experimentat en la vida diària en el contacte directe amb les persones, podran reflexionar amb llibertat, però des del compromís social i l'experiència mística.

L'experiència mística dels cristians es genera quan no separem la reflexió creient de la praxi cristiana i de la l'experiència espiritual. És llavors, quan caminen juntes la teologia, l'espiritualitat i la praxi transformadora de la societat, va sorgint un nou model de fer teologia, que està més a prop del pensament teològic dels primers segles del cristianisme que no pas del racionalisme i del moralisme.

Per això, el debat sobre la independència que estem vivint és una bona avinentesa per posar en pràctica aquesta nova metodologia a la qual està cridada la reflexió cristiana en la societat contemporània, si vol estar al servei de la comunitat cristiana i de tota la humanitat de manera significativa. Altrament, el pensament teològic pot acabar essent irrellevant, no solament per la manca de respecte a les necessitats

“Déu no l’ha vist mai ningú”. Amb llenguatges diversos, solament l’intueixen aquells que caminen amb realisme i senzillesa vers l’infinit.

de la societat, sinó també per la manca de respecte a la mateixa Paraula de Déu.

En el món occidental, tot i que actualment hi ha una certa indiferència religiosa, i fins i tot un rebuig a la mateixa religiositat perquè la considera irrellevant i allunyada de la realitat, molta gent està esperant una nova manera de viure i anunciar l’evangeli, que ajudi tot-hom a pensar i a viure.

A la llum d’aquesta teologia realista sapiencial, doncs, la gent del nostre temps pot anar donant resposta a les seves preguntes vitals, pot seguir explorant el sentit de la vida i, en definitiva, pot intentar viure la quotidianitat amb harmonia i pau. El debat sobre la independència de Catalunya, doncs, és una bona avinentesa per posar en pràctica aquesta metodologia teològica, per tal de seguir caminant amb maduresa i qualitat vers el futur.